

Magyarország jobban teljesít

Főszerkesztői beköszöntő

14 éves koromtól, amikor bekerültem a pápai Jókai Mór Közgazdasági Szakközépiskolába, a közgazdaságtan lényegét mindig abban próbáltam meglegelni, hogy a tanultak a gyakorlatban mennyire érvényesíthetők, mennyire próbálhatóak ki. És főleg mennyire válnak be. A rendszer-változás idején befejezett Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen (ma Corvinus Egyetem) azonban már némi kételkedés kerített hatalmába, mert nehezen tudtam elképzelni, hogy a tervgazdasági rendszer romjain, és a sebezhető, illuzórikus ígéretekkel szédített magyar lakossággal rövid idő alatt sikeres lehet egy neoliberais, nyers piacgazdasági rendszer felépítése.

Miért lenne jobb egy szabad versenyos kapitalizmus azoknak, akik évtizedeken át a Kádár-rendszer gazdasági nyugalomban, viszonylag kiszámítható életkörülményei között éltek? Ti. a fiatalabb korosztálynak: az életszínvonal ugyan egyre kevésbé volt fenntartható, de a rendszer Nyugatról rendre hitelekhez jutott, amivel a hetvenes évektől az 1980-as évek végéig megőrizhette hatalmát. Sőt, még a gazdasági rendszerváltozást is kénye-kedve szerint vezényelhette le.

Mitől táltosodnának meg a szocialista nagyipar és mezőgazdaság veszteségessé vált zászlóshajói, ha magánkézbe, főleg külföldiek tulajdonába kerülnek? És főleg mi jut ebből a magánosított konstrukcióból és termelési struktúrából vissza a táradalomnak, a szorgalmas munkáskezdekbe?

Márpedig az egyetemen a tudományos szocializmus szemléletéből átvedlett oktatók pillanatok alatt piaci ismereteket és szemléletet tanítottak. A tanári kar nyers privatizációra és gazdasági versenyszellemre orientáló, sőt azt favorizáló álláspontja markánsan kifejezésre jutott. Országszerte. Ezen új típusú, neoliberais közgazdasági tanok aztán

kipróbálásra is kerültek. Vesztünkre. A tanultak, látottak bennem, sokakban megütközést keltettek. Az utolsó évtizedfordulóra a társadalom szinte teljes körében. *A rendszerváltás gazdaságpolitikája rendszerválságba került. Tartom abbéli véleményemet, hogy az első pillanatoktól kudarcra volt ítélve. Igaz, a társadalmi léptékű rádőbbenés eltartott majd két évtizedig. 2008-ig.* Ekkor, 2008 őszén a magyar állam nem azért került csődbe, mert a 2007 tavaszán az angolszász jelzálogpiacokról kiinduló válság Európát, benne Magyarországot is elérte. Nem csak azért – így pontosítok. Leírom még egyszer: *2008-ra a rendszerváltás rendszerválsága következett be.* Akkorra vált nyilvánvalóvá, tényszerűvé az angolszász térségből ide importált gazdasági modellnek, a washingtoni konszenzusnak¹ a visszafordíthatatlan magyarországi hanyatlása. Targyszerűbben fogalmazva: *a Magyarországra importált neoliberális gazdaságpolitika megbukott.* A neoliberális piacgazdasági rendszer maga alá temette a magyar államot és a társadalmat. Tetézte a szerencsétlenségünket, hogy a gazdaságpolitikájukat ide exportáló országok is ekkor kerültek válságba, ami idestova hét éve tart. Krízis volt a négyzetben. A válság máig tart, de csak a transzatlanti térségben, és azokban az országokban, amelyek az IMF és az Európai Unió neoliberális gazdaságpolitikai receptjei mellett máig kitartanak. Magyarország gazdaságpolitikai irányt váltott. Ennek következtében stabilizálódik, erősödik.

De vissza az alapokhoz, a kronológia közepéhez. Az 1980-as évek végétől hozzánk importált nyers piacgazdaság modellje mindmáig rendszeridegen maradt, 2010-től pedig a felszámolásába kezdtünk. A rodriki modellel² leírt közpénzügyi, gazdaságpolitikai rendszerek a tulajdonviszonyaik, a piaci szabályozó és gazdaságot stabilizáló eszközeikkel, módszereikkel jól definiálhatóak. Nyilván egy szocialista tervgazdasági rendszer, egy nyers neoliberális piacgazdaság, egy Konrad Adenaueri vagy keynesi modell mentén araszoló gazdaságpolitika más-más jellemzőkkel körülírva, azokat abszorbeálva más-más gazdaságpolitikai, közpénzügyi modellt eredményez. A negyedik eleme a rodriki modelleknek, talán a legfontosabb része, az adott gazdasági kurzus legitimációja, azaz a fölülről irányított, vagy esetünkben Nyugatról behozott gazdasági rendszert a társadalom mennyire fogadja el, mennyire érzi saját helyzetére nézve optimálisnak. Itt kezdődtek a bajok. A rendszerváltás neoliberális gazdasági stratégiájával másfél millió ipari és mezőgazdasági munkahely szűnt meg. Felgyorsult az állami vállalatok erodálódása,

majd a nemzetközi vállalatok szemeztetése a magyar nemzeti vagyon legjavából. 1995 márciusában Bokros Lajos „küigazító csomagjával” pedig nyilvánvalóvá vált, hogy a jövedelemgyarapodás nélküli, sőt megélhetési gondokkal küzdő lakosság lesz a neoliberais piacgazdaság-építés kárainak elszenvedője. A megszorítócsomag, mint a neoliberais gazdaságpolitika fő eszköze, ettől kezdve Magyarországon is visszafordíthatatlanul intézményesült. A társadalom rendszer-legitimálásáról így szó sem volt. Ezt a rendszert a magyar társadalom soha nem legalizálta, soha nem ismerte el. *Egy rövid aranykor, a Széchenyi Nemzeti Fejlesztési Terv közegében (1999–2002) a nemzet gazdasági ereje és összetartozása emelkedett, enyhítve az addigi neoliberais, ortodox gazdaságpolitika negatív hatásait.*

2002-től azonban majdnem új időszámítás kezdődött. 2010-ig átlagban is 7 százalék fölött volt a GDP-arányos költségvetési deficit. Harminc százalékkal nőtt az államadósság. A nemzeti vagyon maradékai privatizációra kerültek. Felgyorsult a külföldi tőkebeáramlás, de felgyorsult az állam eladósodása, a lakosság életszínvonalának romlása is. Áthidalásként újabb és újabb külföldi hitelek, majd 2004-től megkezdődött a lakosság devizahitel-csapdába csalása. Az önkormányzatok a 2004-es tagságtól kezdődően jogosultak lettek uniós támogatásokra. Az állami költségvetés azonban akkora pénzügyi teret sem hagyott nekik, hogy legalább az uniós támogatások saját önrészfedezetét biztosítani tudták volna. Így a helyhatóságok is eladósodtak. Devizában. Külföld felé, devizában történő eladósodás állami, önkormányzati és lakossági szinten. *2009-es statisztikák szerint az OECD-tagországok közül Magyarországon volt a kormányzat iránti bizalom a legkisebb.* Akkor, az évtizedfordulóra nyilvánvalóvá vált, hogy tovább már nem sülyedhetünk. Lényegében nincs hova. A magyar állam a működésképtelenség jeleit mutatta. Az IMF-től, a Világbanktól és az Európai Uniótól kapott az ország 25 milliárd dollárt, hogy legalább a működése látszatát fenntartsa.

A válságból kijönni számos módszerrel lehetséges. De azokkal az eszközökkel, amelyekkel válságba kerültünk, egyikkel sem. Nem mehettünk tovább az eladósodás útján, mert azzal a külföld (EU, IMF) felé történő függőségünk tovább emelkedett volna, amely a nemzeti gazdaságpolitikai mozgásterünket behatárolta volna. Nem lehetett újabb megszorítócsomagokat hatályosítani, mert ezzel a belső társadalmi instabilitás fokozódott volna. És lett a harmadik megoldás, a közteherviselés, a tehermegosztás intézménye. *A Magyarországon évtizedek óta adót nem fizető, vagy*

alig, de semmiképpen sem az anyagi erejükhöz mérten fizető nemzetközi kereskedelmi bankok és multinacionális cégek adózási körbe kerültek. Éves szinten ez hatszázmilliárd forint. Az állam gazdasági folyamatokat befolyásoló, továbbá hatósági áras (rezsicsökkentés) intézkedései éves szinten újabb 400 milliárdot hoznak. Előny a lakosságnál, mínusz a nemzetközi cégeknek. 500 millió forint nettó árbevétel (ezek jellemzően hazai vállalkozások) a nyereségadó nem 19 százalék, hanem csak 10 százalék. A személyi jövedelemadó sem 36 százalék, hanem csak 16 százalék. Hát persze, hogy ez utóbbi (is) lyukat üt a költségvetésen. Az egykulcsos adó bevezetése – bár sokan elfelejtik – kiegészült az elvárt béremelés rendszerével, amelyek együttesen 682 milliárd forinttal emelték a lakosság jövedelmét, és még a legalsó jövedelmi sávban sem negatív a mérlege. A cél a lakosság jövedelemtömegének gyarapítása volt. Ugyanígy a családi adókedvezmények kormány általi garantálása a költségvetés potenciális bevételeit csökkenti, a lakosság, a gyermekeket nevelők tényleges jövedelemtömegét pedig növeli. Ez a cél. 2010 tavaszán a választók többsége arra adott felhatalmazást, hogy a polgári kormány stabilizálja a gazdaságot, ezzel egyidejűleg javítson a családok helyzetén.

A nemzet konszolidációjának egy módja van: Magyarország korábbi IMF-adósságait kitisztázva önálló nemzeti gazdaságpolitikát folytat. Nem függünk az IMF, és egyre kevésbé az EU neoliberális válságkezelést sugalló elvárásaitól. Nem akarjuk megszüntetni a nemzetközi cégek adóztatását. Nem akarjuk a válságkezelés költségeit a lakosságra terhelni, nem akarunk megszorításokat alkalmazni. És az eltelt négy év az új magyar gazdaságpolitikát igazolta. Azok az országok, amelyek a válságkezelésükben továbbra is kitartottak az EU és az IMF megszorításokra épülő válságkezelési eszközei mellett, tovább süllyedtek, Magyarország viszont megerősödött. Mert szakított a neoliberális rendszer, a neoliberális pénzvilág ortodox válságkezelési módszereivel.

2013-ban kikerültünk az Európai Unió túlzottdeficit-eljárásából. Megállt az államadósság növekedése. Kiszámítható költségvetési, fejlődési pályára állt az ország. 4 év után 250 ezer emberrel dolgozik több, negyedévről negyedévre emelkedik a GDP. Nő a háztartások nettó pénzügyi vagyona. Sikeres devizahitel-mentő akciók történtek a családi és önkormányzati körben egyaránt. A 2010-ben megkezdődött fiskális politikai fordulathoz 2013 márciusától felzárkózott a Magyar Nemzeti Bank. Csökken a jegybanki alapkamat, és emelkedik az MNB által gaz-

daságba irányított beruházási pénzek tömege. *A sikert nem egy-egy nemzetgazdasági ágazat hozza, hanem a társadalom egészének bizalmából egy nemzeti kormány, szövetségben polgáraival. A siker kulcsa a jó módszerű fiskális és monetáris politika.* Az a gazdasági kormányzati struktúra teremti a folyamatos sikert, amely közös nevezőre hozta a kormányzati pénzügyeket és a jegybanki monetáris eszközöket. A siker ettől látható, az eredmények ettől kézzelfoghatóak.

A „Magyarország jobban teljesít” kijelentés számokkal igazolható. Jobban teljesíthet, mert a 2010-es választásokon a polgári oldal kétharmados többséget szerzett. Az előző rezsimet a választók négyötöde utasította el. Mindaddig, amíg egy négyéves kormányzati időszakban a kormány mellett többen tüntetnek, mint ellene, a belső politikai stabilitás adott. Ez pedig a nyugodt kormányzás alapja. Végül is, a rodriki modellre visszatérve, a legitimáció intézménye, amely közpénzügyi-gazdaságpolitikai kurzust „szentesít”, nem elégséges, ha csak tankönyvekben (bár az sem elhanyagolható³), tanszéki kutatómunkákban jelenítődik meg, hanem szükséges, hogy a társadalom többsége elfogadja.

A Polgári Szemle a polgári értékelvű közgazdaságtani, államtudományi és más társadalomtudományi diszciplínák körében született értekezések közzétételét biztosítja. A X. évfolyamába lépett, a Magyar Tudományos Akadémia által lektorált tudományos folyóirat köré szerveződő szerzők értékes gondolataikkal nagyban elősegítették a 2010-től hivatalba lépő unortodox pénzügyi kormányzás programalkotását, első lépéseit, tudományos alapokra állását, majd az elmúlt 3-4 évre visszatekintve, a folyamatosan új kihívásokkal szembesülő fiskális és monetáris hatóságok munkájához segítő célzattal adtak szerzőink dolgozatokat, gondolatokat. *A Polgári Szemle a körülöttünk zajló gazdasági és társadalmi jelenségek tudományos magyarázatát adja, a zajló jelenségek akadémiai keretek közé illesztését végzi. Az unortodox közpénzügyi rendszer, a megújult társadalompolitika, a „magyar modell” szakmai legitimációjának egyik kiemelt bástyája.*

Mostani számunk gazdasági rovatának szerzői – Matolcsy György, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, Domokos László, az Állami Számvevőszék elnöke, Szilovics Csaba pécsi jogászprofesszor, Prugberger Tamás debreceni jogászprofesszor, Novoszáth Péter tudományos kutató (Nemzeti Közszerkeleti Egyetem) – dolgozatai értéket teremtenek, és új szemléletű diszciplínákat közvetítenek, vagyis az új típusú tudás és érték transzferjét végzik. Regnáló szakterületük regnáló tudományos képét

formálják, mint ahogy a további dolgozatokban is ez a fajta értékkép és törekvés tükröződik vissza.

És a szerkesztőbizottság tágítja a horizontját, mint ahogy a magyar kormány is, amely fő szövetségi kötelezettségeit betartva az Európai Unió felé, mára már egyre inkább orosz, arab és kínai befektetőkkel kooperál. Friss pénzre, friss gondolatokra van szükségünk. 2013 novemberében, amikor Junqing Li professzort, a kínai Minzu Egyetem dékánját meghívtuk a Nemzeti Közszolgálati Egyetemre, hogy a kínai gazdasági kormányzásról, a kínai aktív állami gazdaságbefolyásolásról és szabályozási rendszerről tartson előadást, szinte automatikusan adódott az elhatározás, hogy gondolatait a több száz hallgatón túl még szélesebb körben tegyük ismertté. Így született a döntés, hogy a kínai közigazgatási-gazdasági kormányzási tudományok szakértőjét dolgozat közlésére kérjük fel. Kedves olvasóink figyelmébe ajánlom a neves kínai professzor írását. A világ legdinamikusabban fejlődő országa, az új világhatalom a fiskális és monetáris politikáját összehangolja, az állami szabályozásnak és a szigorú állami ellenőrzésnek privilegizált és nemzetgazdasági teljesítményeket emelő hatása van. A mi gazdasági modellünk, a „magyar modell” máris nem egyedülálló a világban. *Hasonlóságok vannak a kínai és a magyar gazdasági kormányzás rendszerében, hiszen mindegyik az aktív állami befolyásolás rendszerére épül. Jóllehet egy országban a gazdaságpolitikai rendszert nem külső lehetőségek válogatásából kell elsődlegesen meghonosítani, hanem olyan struktúrát kell felépíteni, amely igazodik az ország történelmi múltjához, a társadalmának és piaci szereplőinek igényeihez, adottságaihoz.* Hát miért követnénk mi az IMF-tanácsokat betartó Görögország, Spanyolország, Románia megszorító gazdaságpolitikáit, amikor az Európai Unió, és benne az eurózóna, szűkebben véve pedig a mediterrán térség súlyos, egyre mélyülő válságban van? *Új szövetségességre, új kereskedelmi partnerekre van szükségünk, amit igazol a 2014. év elején Oroszországgal, majd röviddel utána Kínával megkötött gazdasági keretmegállapodás. Ezen térségekből, ezen térségekbe pedig a tudomány, a szakismeret transzmissziója elengedhetetlen.*

De hogy a kedvét tovább fokozzam a potenciális olvasónak, említem még a *Velünk élő múlt* rovatunkból Kun Miklós Széchenyi-díjas professzor, Horváth Attila jogtörténész professzor és Tóth Zoltán József alkotmányjogász írásait, akik történelmi nekrológjukkal igazán érdekes, igaz, néha hátborzongató képet festenek a diktatúrák világáról.

Ugyancsak a Nemzeti Közszolgálati Egyetemről Török Gábor MTA-

doktor, jogászprofesszor írása az Alkotmánybíróság devizahiteles ügyben hozott ítéletét elemzi, míg Bódi Stefánia docens asszony, régi, megbecsült kolléga a gyülekezési jog szabályozásának nemzetközi összehasonlító elemzését végzi el. Nem citálom részletesen Hamza Gábor akadémikus, az MTA rendes tagjának (szerzőnk 2014. március 15-én a hazai jogtudomány és joggyakorlat terén végzett kiemelkedő színvonalú kutatói és oktatói tevékenysége elismeréseként Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal kitüntetésben részesült), Kovács Attilának (egykori pannonhalmi bencés diák, majd a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem védelemgazdasági tanszékvezetője), Turóczi Imre rektornak (Szolnoki Főiskola) írásait, amelyek a sokszínűséget és az intellektuális emelkedettséget hozzák tudományos folyóiratunkba. Visszatérően.

A recenziók, tudományos műhelymunkák sorában ismét lehetőséget biztosítottunk első szerzős egyetemi hallgatóknak, így a Nemzeti Közszerkesztési Egyetem Ostrakon Szakkollégiumának tehetséges diákjai – Bagány Márton, Dávid Máté, Fási Csaba, Kiss Ottó – recenziója olvasható a dr. Korom Ágoston PhD, nagy tudású kollégám által szerkesztett könyvről, amely a magyar földforgalmi szabályozás hazai és uniós vonatkozásait tárgyalja.

Érdeemes *Polgári Szemlét* olvasni!

Prof. dr. Lentner Csaba
egyetemi tanár, főszerkesztő

JEGYZETEK

¹ A neoliberais piacgazdasági rendszer elméleti alapja. Lényegi pontjai: a pénzügyek és a külkereskedelem liberalizálása, külföldi tőkeberuházások ösztönzése, magánosítás, privatizáció, az „állam rossz tulajdonos” szemlélet előtérbe helyezése, a dereguláció (a jogszabályi kötöttségek feloldása) és a kialakuló magántulajdon intézményi erősítése, hathatós védelme. Mindezek mellett szigorú költségvetési fegyelem. Tegyük hozzá, úgy, hogy az adóbevételeket és az adófizetők körét jelentősen leszű-

kítik (működő tőke, banktőke kivonása az adózás alól), a vámokat leépítik, az állam tulajdonosi, szabályozási és ellenőrzési mozgásterét és eszközeit bekorlátozzák. Miközben az állam kiadásainak biztosításához egy leredukált és gyengülő tőkeerejű hazai (belső) tulajdonosi-vállalati és személyi kör (munkavállalók) adóbefizetései jelennek csak meg. Ez a rendszer magában hordozza a költségvetési deficit és az államadósság emelkedését. Lásd bővebben Lentner Csaba: *Bankmenedzsment. Bankszabályozás – Pénzügyi fogyasztóvédelem*. X. fejezet. Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013.

- ² Dani Rodrik, a Harvard professzorának klasszifikálása szerint négy olyan intézményi csoportot lehet megkülönböztetni, amelyek elengedhetetlenek a gazdasági és társadalmi fejlődéshez. A tulajdonjog védelmét garantáló intézmények, hiszen az adott típusú tulajdonjog védelme és garantálása a fejlődés alapfeltétele. A piacok szabályozásához kötődő intézmények, a piaci kudarcok kezelésére hivatott intézmények. Stabilizációt szolgáló intézmények, amelyek a stabil gazdasági környezet kialakítására, fenntartására hivatottak. Az utolsó, de nem kevésbé fontos (last but not least) a legitimációs intézmények.
- ³ Lentner Csaba: *Közpénzügyek és államháztartástan*. Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. (lásd a recenzió rovatban dr. Kolozsi Pál Péter ismertetőjét); Novoszáth Péter: *A társadalombiztosítás pénzügyei*. Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2014; a *Polgári Szemle*, a *Pénzügyi Szemle* közpénzügyi tudományos folyóiratokban negyedévről negyedévre megjelenő tanulmányok; az Állami Számvevőszék, a Magyar Nemzeti Bank kutatási jelentései, hogy csak a fontosabb új típusú, unortodox műhelyeket említsem.